

Bir sözcük hokkabazı: Salah Birsal

Başlıktaki tanım, Salâh Birsal'ın kendini anlatmak için kullandığı özlü bir tanım. 1919 senesinde, Balıkesir'in Bandırma ilçesinde dünyaya gelen edebiyatçı Salâh Birsal; edebiyatımızda deneme ve günlük türleriyle özdeşleşmiş bir isim olsa da yazarın şiirleri ve bir adet de roman türünde verilmiş eseri mevcut.

Edebiyatımıza, "edebi günlük" türünü getirmiş ve bu alanın ilk örneklerini vermiş Birsal'ın eserleri Sel Yayıncılık tarafından yeniden basılmakta. 1949-1956 tarihli edebiyat günlükleri, "Hacivat Günlüğü" adıyla geçtiğimiz şubat ayında yeniden basılmış. Hem bu sebeple hem de ölüm yıldönümü olan 10 Mart tarihine yakın bir tarihte olmamız nedeniyle, yazar Salâh Birsal'ı anlamaya ve açıklamaya çalıştık.

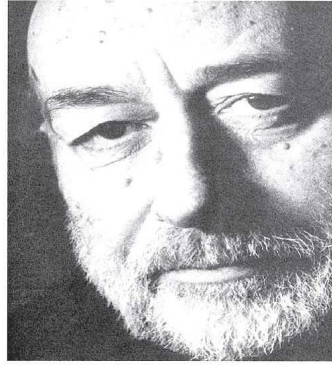
"Hacivat Günlüğü" adlı edebiyat günlüğü türündeki kitabı özelinde, edebî hayatını ve fikirlerini tanıtmaya başlayacağınız yazar Salâh Birsal'ı okurken; öncelikle onun anlaşılmasına ihtiyacının olmadığını; esasen onu anlamaya ihtiyaç duyanın, onun adını liselerimizdeki Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde duymanın ötesine geçemeyen kuşağımızın fertleri olduğunu fark edeceksiniz. Çünkü bu kitap, sizi faklı bir zaman dilimine götüren, bir aile büyüğüyle yaptığınız sohbet gibi. Hem bir solukta okuyup bitirmek isteyeceksiniz hem de okuduğunuz her detayı not alma ihtiyacı duyduğunuzdan çok yavaş ilerleyeceksiniz. Nihayetinde bu günlüğün, tanıklık ettiği dönemin edebiyat tarihini öğrenecek kitabı bitirmiş olacaksınız.

Birbirinden farklı pek çok yazar, şair ve edebiyat dönemi hakkında bilgiler içermesi açısından "Hacivat Günlüğü", bir kere okunup bırakılacak bir kitap olmanın ötesinde, arada açıp bakmaya ihtiyaç duyacağınız bir başucu eseri.

Edebiyat günlükleri

Edebiyatımızda şahsî günlüklerin haricinde, bir de edebiyat günlüğü adında bir yazın türünün yerleşmesini sağlayan en önemli isimlerden biri Salâh Birsal'dır. İkinci Dünya Savaşı'nın yaşanmaya başladığı senelerde, Andre Gide'in günlükleriyle tanışan ve sonrasında yazın türünü çok beğenerek, dünyanın çeşitli ülkelerinden pek çok yazarın günlük türünde verdiği eserleri edinen Salâh Birsal'ın, edebiyat günlüğü türündeki ilk eseri 1949 senesinde Beş Saat adlı edebiyat dergisinde yayımlanmış ve 1955 senesinde de kitap olarak basılmıştır.

Günlük türünün edebiyatımıza Salâh Birsal ile girdiğini tam olarak söyleyemesek de edebiyat günlüğü adında bir türün edebiyatımıza kazanılmasını sağlayan kişi Salâh Birsal'dır. Birsal, günlük yazın türünün edebiyatımıza girmesiyle beraber bir terim probleminin yaşandığını belirtir. Öncesinde bu edebî tür, rûznâme, seyahat jurnali gibi isimlerle anılıp, bu

türlerde eserler verilmişse de, Birsal, bu yazın türünün iyi karşılayan ismin "günlük" olduğu kanısındadır. Salâh Birsal, topluma karşı bir aydın sorumluluğu ile hareket eder ve edebiyat günlüğü tutma nedenini şu cümleleriyle açıklar: "Doğrusu edebiyat alanında gerçek adına konuşanlar o kadar azaldı, gerçek dediğimiz ışık yalanla dolandı o kadar bezendi ki her aydının ya da aydın olmak düşüncesini güdenin ortaya atılıp bir şeyler yapması ya da yapmak üzere didinmesi kaçınılmaz bir hâl aldı."

Özlü anlatım

Kitapla ve yazarın kitabı kaleme alış tarzıyla alakalı olarak çok dikkat çeken özelliklerden biri de Birsal'ın ele aldığı konulara, sadelik ve konunun uzamasına mahal vermeden açıklama getirmesi. Yeri geldiğinde, açıklamak ve kendimizi doğru ifade edebilmek için sayfalarda cümleye ihtiyaç duyacağımızı düşündüğümüz bir konuyu, bir ya da birkaç paragrafık açıklamalarla olgunluğa ulaştırıp, soru işaretine yer bırakmadan açıklamak Birsal'ın en belirgin üslup özelliği ve kanımca en büyük yazın yeteneği.

Örneğin; Orhan Veli'nin şiir tarzı ile ilgili yazdığı şu satırlar; kanımca yıllardır süren bir tartışmayı sonuçta bağlayacak niteliktedir: "Orhan Veli'nin önemi, şairaneliği yıkılmış olmasında değil, şiirin, sanatın bu yanını sezmiş olmasındadır. Şairaneliğin yıkılışı! Bunu başka ozanlarda aramak daha doğrudur."

Sonuç olarak bu özellik kendini, edebiyatla dolu koskoca yedi yılın 104 sayfada öz bulması olarak kitaba yansımıştır.

Salâh Birsal'ın şiirlerinden çok şiir hakkındaki görüşleri ses getirmiştir demek, bizi onun hakkında yanlış bir saptamaya götürmeyecektir. Salâh Birsal'ın bir poetika denemesi olan "Şiirin İlkeleri" adlı makalesinde ve diğer eserlerinde de pek çok kez açıklamaya ça-

lıştığı bir şiir anlayışı vardır. Behçet Necatigil onun şiir anlayışını, "Şiirde duyarlılık, yüzeyde saptamaların değil, zekânın zaferini aradı." cümlesiyle özetlemiştir.

Kendi deyimiyle ise onun şiiri, "zekâyaya dayanan alaycı şiir"dir. Yine kendi sözleriyle onun şiir anlayışını özetlemek gerekirse, onun şiirlerinde duygu vardır. Ancak 'fantimantalizm' olarak adlandırılan aşırı duygululuğa yer yoktur. Onun şiire yansıtığı duygu, aklin süzgecinden geçen duygudur.

Ona göre şiirin bir yasası vardır. Bu yasa, şiirin anlamından değil yapısından gelen bir yasadır. Bu yasa gereği, şiirde sözcüklerin ve biçimin büyük bir önemi vardır. Ve yine aynı yasa gereği şiire her sözcük girmez. Kendi cümleleriyle ifade etmek gerekirse:

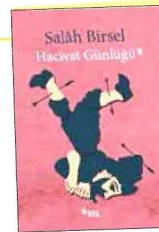
"Herhangi bir şiiri yazdıktan sonra bakın, birçok gereksiz şeyler bulursunuz. Her şiirin hiç değilse onda dokuzu atılabilir. Atmaktan korkmayın, atın, atın. Şiire atmakla ulaşılabilir. (...) Şiir, her şeyden kurtulduktan sonra geriye kalan her şeydir."

Ona göre bir şairin çalışması, bir üçgen, bir dikdörtgen ya da herhangi bir geometri nesnesi çizen matematikçinin çalışmasına eşdeğer olmalıdır. Çünkü ancak bu anlayışla meydana getirilen şiirler hiçbir şey tarafından bozulamayacak mükemmelliğe erişebilecektir. Ayrıca Birsal'ın şiirlerinde bazı yabancı dillerde 'humour' olarak adlandırılan ve dilimize ironi olarak geçmiş olan ancak kendisinin 'gülmece güldürmece' olarak tanımlamayı tercih ettiği teknik de yer bulmaktadır.

Salâh Birsal'ın bir diğer özelliği ise yazı dilinde ratlanmayan, yaygın olarak kullanılmayan sözcükleri arayıp bulması ve kullanmasıdır. Edebî eserlerde, anlatılan şeyden ziyade kullanılan sözcüklerin büyük bir önem teşkil ettiği görülmektedir. Şiir açısından da Malarme'nin "Şiir düşüncelerle değil, sözcüklerle yazılır" anlayışını benimsemiştir. Ona göre şiirde sözcüklerle oynanır, sözcükler birbiriyle çarpışır. Şiir bir sözcüklerle oynama sanatıdır.

Eser verdiği tüm edebî türlerde, kullandığı sözcüklere büyük önem verir. Yeni kelimeler ve söyleyişler bulmayı oldukça önemser. Bu nedenle kendisini "sözcük peşinde koşan bir sözcük hokkabazı" olarak tanımlar.

Salâh Birsal, topluma karşı bir aydın sorumluluğu ile hareket eder ve edebiyat günlüğü tutma nedenini şu cümleleriyle açıklar: "Doğrusu edebiyat alanında gerçek adına konuşanlar o kadar azaldı, gerçek dediğimiz ışık yalanla dolandı o kadar bezendi ki her aydının ya da aydın olmak düşüncesini güdenin ortaya atılıp bir şeyler yapması ya da yapmak üzere didinmesi kaçınılmaz bir hâl aldı"

Hacivat Günlüğü

Salah Birsal
Sel Yayıncılık
286 s.

